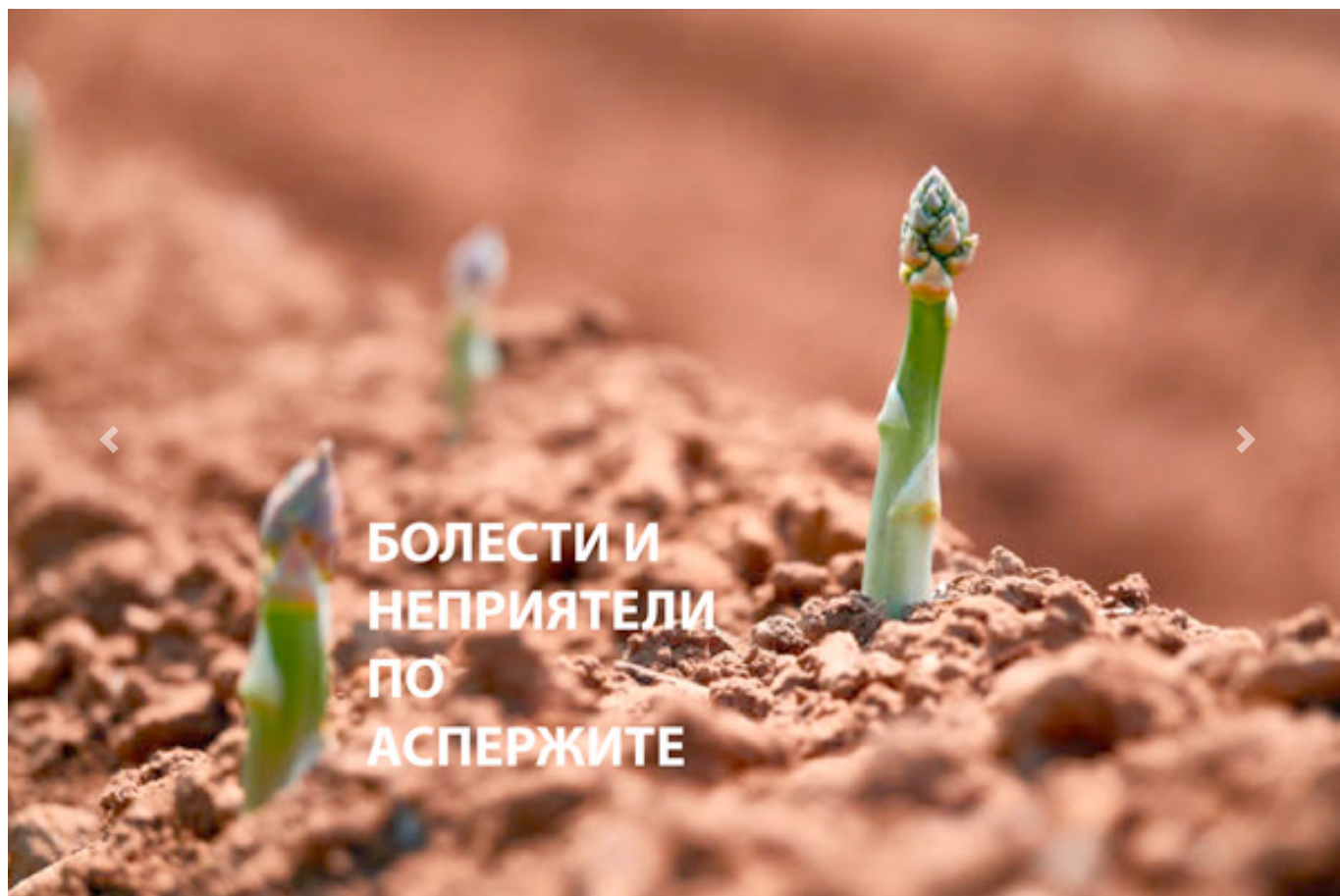

Болести и неприятели по аспержите и средства за борба

Автор(и): проф. д-р Винелина Янкова, Институт за зеленчукови култури "Марица" – Пловдив, ССА; проф. д-р Стойка Машева, ИЗК "Марица", ССА

Дата: 01.11.2025 Брой: 11/2025

Резюме

Аспержите са ценени от много хора заради своят деликатен вкус и ползи за здравето. Както всяка култура, те са податливи на различни болести и неприятели, които влияят на растежа, добива и цялостното им качество. Познаването на тези болести и неприятели, причините за тяхната поява и методите за профилактика и управление е от решаващо значение за производителите на аспержи. В статията са включени основни заболявания, засягащи аспержите, неприятелите, които ги нападат и вредите, които нанасят. Разгледани са и основни стратегии за минимизиране на тяхното влияние.

Аспержата *Asparagus officinalis*, е многогодишно тревисто растение от семейството на аспарагусовите. Отглежда се заради младите си издънки или свещи, които се консумират като зеленчук. Растението може да се консумира сурово или обработено. Има ниско съдържание на калории и натрий. Добър източник е на витамин В6, калций, магнезий, цинк, витамин А, витамин С, витамин Е, витамин К, тиамин, рибофлавин, рутин, ниацин, фолиева киселина, желязо, фосфор, калий, мед, манган, селен, хром, диетични фибри и протеини. Предпочита добре дренирани почви с оптимално рН между 6.5 и 7.0. Изисква 90–150 дни студено време, за да прекъсне своята латентност. Площите, на които се отглежда трябва да бъдат добре подравнени, огрявани от слънцето.

БОЛЕСТИ ПО АСПЕРЖИТЕ

1. Пурпурни петна (*Stemphylium vesicarium*).

Пурпурни петна (*Stemphylium vesicarium*)

Първите симптоми са хлътнали, лилави, овални петна, които се появяват по свещите. При силно нападение могат да бъдат засегнати до 60-90% от тях. Жълтокафяви до кафяви петна се наблюдават и по листата, включително и игловидни деформации по тях. По-късно петната нарастват, сливат се и растенията може да се обезлистят. Заболяването се причинява от безполовия стадий на патогена който произвежда множество спори (конидии) през цялата вегетация. Спорите навлизат в растителните тъкани през рани и устицата. Преждевременното обезлистване на растенията ограничава фотосинтетичните им възможности, намалява въглехидратните резерви в тях. Това се отразява на реколтата през следващата година, добивите са по-ниски и растенията стават по-податливи на други патогени. Намалява се продължителността на живот на насаждението. Патогенът напада само аспержите. Предпочита хладно и дъждовно време. Не оказва влияние върху вкуса и текстурата и изчезва при готвене, но се нарушава пазарния вид на продукцията.

Борба: Редовно обследване на площите за ранно установяване на нападение от заболяването; Отстраняване на болните растения в насаждението; Системната борба с патогена подобрява жизнеността на растенията и може да подобри борбата с почвените патогени; Спазване на добри земеделски практики; Заораването на растителните отпадъци в края на есента и през зимата на големи площи е трудно изпълнимо.

2. Ръжда (*Puccinia asparagi*)

Ръжда (Puccinia asparagi)

Ръждата е едно от най-честите заболявания по аспержите. Тя проявява няколко симптома в зависимост от сезона. Първоначално се появява в ранната пролет или рано през лятото под формата на малки, повдигнати петна, които обикновено са светлозелени. Впоследствие те придобиват бял или оранжев цвят и стават по-дълбоки. С напредването на болестта се появяват нови петна около основата на стъблата. Тогава се развива самата ръжда. Това се случва, когато времето се затопли по-късно през лятото. Първите лезии се разпукват и разпръскват спори във въздуха. По този начин заразяват други растения. Проблемът не изчезва, когато времето се захлади, тъй като се продуцират черни спори, които зимуват и могат да атакуват стъблата следващата пролет. Това може да доведе до загиване на растението. Един от начините да се редуцира ръждата е отрязването на надземната маса, докато умира през зимата. Заразените части се отстраняват. Въпреки че е невъзможно да се въведе сеитбооръщение, тъй като растението е многогодишно, добре е да не се създават нови насаждения в съседство със старите. При необходимост могат да се проведат третирания с ПРЗ, за да се унищожат наличните спори. Обикновено спорите заразяват растенията, когато са мокри от дъжд или роса. Засаждането на място, което е слънчево и проветриво ще помогне да се просушат по-бързо растенията и да бъдат по-малко уязвими.

3. Церкоспороза (*Cercospora asparagi*)

Церкоспороза (Cercospora asparagi)

Гъбата е причинител на листни петноsvания по аспержите. Първите признаци са поява на малки, овални петна със сив или кафяв цвят и червеникаво кафяви ръбове върху иглите и малките клони. Симптомите напредват от долните части към върха на растението. Патогенът предпочита висока влажност. Спорите от петната се разпространяват от дъжд и вятър. Следователно появата му може да се очаква през влажни периоди. Нападението влошава състоянието на растенията и намалява добива на свежи. Силно нападение може да редуцира и продължителността на култивиране на насаждението.

Борба: Засаждане на растенията на оптимално разстояние едно от друго, за да се увеличи циркулацията на въздух между тях; За да се предотврати развитието на заболяването поливането трябва да се прави сутрин и без да се мокрят листата; Отстраняване и изгаряне на инфектирания растителен материал; При необходимост третиране с регистрирани ПРЗ.

4. Фузариено кореново гниене (*Fusarium oxysporum f. sp. asparagi*, *Fusarium proliferatum* и *Fusarium moniliform*). Причинява се от една от трите микроскопични гъби. Патогенът причинява пожълтяване, сухо гниене, увяхване и в крайна сметка загиване на растението. Той е почвена гъба, която бързо убива растенията след като ги инфектира. Причинява гниене на корените и растенията загиват много бързо. Борбата с това заболяване е трудна. Запазва се в почвата за дълъг период, разпространява се чрез инфектирана почва и семена. Растенията, които са в условия на стрес, са по-податливи на инфекция.

Борба: Необходимо е да се спазват добрите земеделски практики, за да се минимизира стреса; Парцелът трябва да бъде подравнен и добре дрениран, за да не се наводнява посева; Отглеждане на устойчиви сортове, ако са налични; Сеитба на обеззаразени семена; Поддържане на района около насаждението свободен от плевели – някои от тях могат да бъдат гостоприемници; Да не се събират аспержите непрекъснато през сезона. Посевът трябва да си почива периодично; Оптималното поливане и балансираното торене също имат значение; Да се спре събирането на аспержи, когато добивът падне под 70%.

5. Фитофторно гниене на корена и кореновата шийка (*Phytophthora asparagi*)

Фитофторно гниене на корена и кореновата шийка (Phytophthora asparagi)

Заболяването се причинява от оомицетна гъба. Най-често се среща в преувлажнени почви. Започва с меки воднисти участъци, които се появяват точно над почвената повърхност. Заразените растения пожълтяват, кореновата шийка загива. Ако не се предприемат незабавни мерки патогенът може драстично да скъси жизнения цикъл на насаждението.

Борба: Създаване на ново насаждение в добре дренирани участъци; Засаждане на здрав разсад в свободни от патогена площи; Оптимално напояване, без преувлажняване; При необходимост почвата се третира с регистрирани ПРЗ.

6. Суво гниене (*Botrytis cinerea*). Гъбата-причинител има много гостоприемници от различни семейства. При нападение се наблюдават воднисти петна, покрити със сивкав налеп от мицел и спори на гъбата. Среща се най-често във влажни участъци. В застояли води се запазват спорите и патогенът се запазва дълго време в почвата. Наблюдава се при по-гъсти посеви, торени прекомерно с азотни торове. За да се избегне преувлажняването, насажденията трябва да се разполагат на проветриви места. Редовното подрязване и целенасоченото премахване на части от растенията може да помогне за предотвратяване на това заболяване.

Борба: Създаване на насаждения на проветриви, добре дренирани участъци с оптимална гъстота; Балансирано торене; Поливането да се извършва в сутрешните часове; Редовно прибиране на готовата продукция с почистване на ненужни прорастъци; При необходимост третиране с регистрирани ПРЗ.

7. Мозайка по аспержите. Девет вируса са идентифицирани върху аспержите до момента. От тях три, наречени Аспержен вирус 1 (AV1), Аспержен вирус 2 (AV2) и Аспержен вирус 3 (AV3), нападат само аспержите. Останалите TSV, CMV, TMV и три неповируса също са били изолирани от аспержи с различна честота и икономическо значение. Най-важните вируси за тази култура са AV1 и AV2 . Мозаичният вирус по аспержите често остава незабелязан с малко видими симптоми. Но той може драстично да намали добивите и да направи растенията по-възприемчиви към други болести. Може да причини прошарване - светли и тъмнозелени петна по растението. Отстраняването на заразените растения има значение, както и преместването на посева на ново място. Вирусът може да се пренася чрез семена, затова трябва да се използват сертифицирани, обеззаразени семена за нов посев. Някои насекомни вредители като цветни въшки също могат да го разпространяват. Необходим е контрол на тези вредители. Вирусът преживява през зимата, затова в края на вегетацията трябва да се почистват всички растителни остатъци и плевелите.

НЕПРИЯТЕЛИ ПО АСПЕРЖИТЕ

Аспержата се напада от няколко вида неприятели, специфични само за тази култура и които не вредят по останалите зеленчукови култури, отглеждани в страната.

Листояди

Аспержите се нападат от 2 вида бръмбари ***Crioceris asparagi* L.** и ***Crioceris duodecimpunctata* L.** (*Coleoptera:Chrysomelidae*). По-често в посевите се среща дванадесетточковият аспарагусов листояд (*C. duodecimpunctata*).

Възрастна на аспарагусов листояд (C. duodecimpunctata)

Възрастните на неприятеля са с дължина 5-6 мм, имат овална форма на тялото и дълги антени. Преднегръда и елитрите на бръмбара са оранжево-кафяви до червено-кафяви, с 12 черни петна. Антените, гръдното щитче, коремчето и стъпалата на краката са черни. Главата е силно прищипната зад очите. Възрастните не бива да се объркват с полезните калинки. Ларвата е жътеникава до оранжева, с видими глава и крака. Дванадесетточковият аспарагусов листояд има 2 поколения годишно. Зимува като възрастно насекомо под кората на дървета, в повърхностния почвен слой, в кухи стари аспержови стъбла или купчини от стъбла, събрани след резитбата в края на вегетацията. Бръмбарите се появяват по аспержата обикновено средата на месец май. Възрастните се хранят с нежните свещи.

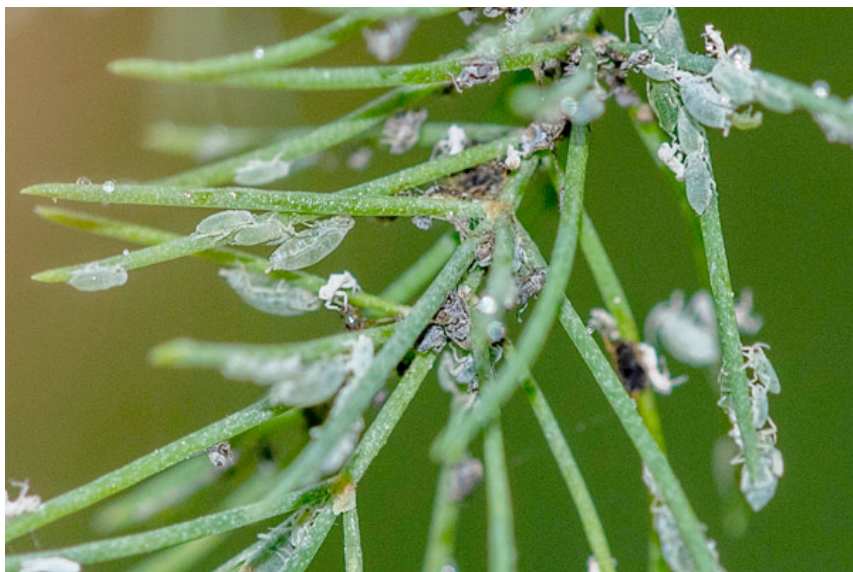
Женските индивиди снасят яйцата по единично прикрепени към върхната част на листата.

Ларва на дванадесетточков аспарагусов листояд (C. duodecimpunctata)

Ларвата се излюпва след 7-12 дни. Тя нагрива листата, поврежда плодовете, навлиза вътре и се храни със семената, като може да атакува 3 или 4 плода преди да са узрели. Когато е окончателно пораснала, тя пада на земята чрез копринена нишка и какавидира под почвената повърхност. Бръмбарите от новото поколение се появяват през втората десетдневка на август и при понижаване на температурите отиват в местата на зимуване. Хранейки се по свещите дванадесетточковият аспарагусов листояд прави нагривания (белези), които могат да покафенеят и да доведат до изкривяване на "свещите". Повредите по връхчетата на "свещите" влошава търговския вид на аспержите.

Аспарагусовата листна въшка (*Brachycorynella asparagi* Mordvilko) е от синьо-зелено до сиво-зелено оцветена, често покрита с прахообразен восъчен налеп.

Аспарагусова листна въшка (Brachycorynella asparagi Mordvilko)

За разлика от повечето листни въшки е почти невидима поради малкия размер и оцветяването, което се прилива с цвета на храстите. Тя е трудно забележима дори и при внимателно обследване. Най-добрият начин за определяне дали дадена култура има листни въшки е чрез разклащане на летораста върху лист бяла хартия. Безкрилите форми на листните въшки се хранят върху леторастите, като формират често плътни колонии. Младите насаждения са най-уязвими. Крилатите

форми често са във висока численост и могат да се наблюдават като голям облак. Аспарагусовата листна въшка зимува като яйце върху старото коренище или в почвата. Повредените растения са със скъсени междувъзлия, деформирани, изостават в растежа и могат да изсъхнат при силно нападение.

Борба: Създаване на ново насаждение в добре дренирани участъци; Засаждане на здрав разсад; Оптимално напояване и торене; При необходимост третиране с разрешените за употреба при тази култура продукти за растителна защита.

За да се предотвратят заболяванията и повредите от неприятели по аспержите е необходимо редовно инспектиране на посева, идентифициране на вредителите и провеждане на адекватна борба. Подходящото поливане и достатъчно въздушна циркулация са важни, за да се предотврати появата на болести. Необходими са подходящи превантивни мерки, за да се опази насаждението достатъчно дълго време.

Литература

1. Elmer, W., 2024. Diseases of Asparagus. Handbook of Plant Disease Management. Springer, Cham.
https://doi.org/10.1007/978-3-030-35512-8_37-1
2. Morrison, W., 2015. Disease and Insect Pests of Asparagus, Michigan State University, Bulletin E3219.
3. Tomassoli, L., A. Tiberini, H. Vetten, 2012. Viruses of Asparagus, 345-365, In Advances in Virus Research, Elsevier.